

Zarządzenie nr 6/2026
Dyrektora Muzeum Kresów w Lubaczowie
z dnia 26 stycznia 2026 r.
w sprawie wprowadzenia
Polityki gromadzenia zbiorów Muzeum Kresów w Lubaczowie

JACEK WAZNY
RADCA PRAWNY

Na podstawie § 13 ust. 2 Statutu Muzeum Kresów w Lubaczowie, stanowiącego załącznik do uchwały nr XXI/182/2020 Rady Powiatu Lubaczowskiego z dnia 14 maja 2020 r. w sprawie nadania Statutu Muzeum Kresów w Lubaczowie oraz § 4 ust. 2 pkt 1 Regulaminu Organizacyjnego Muzeum Kresów w Lubaczowie, stanowiącego załącznik do Zarządzenia nr 13/2021 Dyrektora Muzeum Kresów w Lubaczowie z dnia 1 lipca 2021 r.,

zarządzam, co następuje:

§ 1

Wprowadzam Politykę gromadzenia zbiorów Muzeum Kresów w Lubaczowie, stanowiącą załącznik nr 1 do niniejszego zarządzenia.

§ 2

Zarządzenie wchodzi w życie z dniem podpisania.

Piotr Zubowski
Dyrektor

Załącznik nr 1 do Zarządzenia nr 6/2026
Dyrektora Muzeum Kresów w Lubaczowie
w sprawie wprowadzenia Polityki gromadzenia
zbiorów Muzeum Kresów w Lubaczowie

Polityka gromadzenia zbiorów Muzeum Kresów w Lubaczowie

I. WSTĘP

Muzeum Kresów w Lubaczowie jest samorządową instytucją kultury współprowadzoną przez Powiat Lubaczowski i Województwo Podkarpackie. Siedziba główna Muzeum znajduje się w Lubaczowie, a w jego skład wchodzi także trzy oddziały: Zespół Zamkowo-Parkowy w Lubaczowie, Zespół Cerkiewny w Radrużu oraz Zespół Cerkiewny w Nowym Bruśnie.

Misją Muzeum jest upowszechnianie wiedzy o posiadanych i powierzonych opiece, historycznych i obecnych, zasobach materialnych i niematerialnych kultury i natury znajdujących się w przestrzeni siedziby głównej Muzeum, Zespołu Zamkowo-Parkowego w Lubaczowie, Zespołu Cerkiewnego w Radrużu i Zespołu Cerkiewnego w Nowym Bruśnie, i w oparciu o nie prowadzenie edukacji muzealnej poświęconej historii i kulturze powiatu lubaczowskiego oraz tworzących go dawniej i obecnie jednostkach terytorialnych, Kresom dawnej Rzeczypospolitej oraz sztuce współczesnej. Muzeum sprawuje opiekę nad zbiorami i zabytkami, w tym nad posiadanymi obiektami architektury i budownictwa drewnianego i murowanego, świeckiego i sakralnego, bruśnieńską rzeźbą nagrobną i przydrożną, stanowiskami archeologicznymi. Do jego zadań należy także ochrona zasobów przyrodniczych, dokumentowanie posiadanych zasobów i kolekcji muzealnych, ich inwentaryzowanie, naukowe opracowywanie, badanie, upowszechnianie i promocja. Muzeum kształtuje wrażliwość poznawczą i estetyczną, w tym postaw patriotycznych i obywatelskich, wśród różnych grup odbiorców. Umożliwia także korzystanie z zasobów dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego, znajdujących się w przestrzeni Muzeum.

Celem niniejszej polityki gromadzenia zbiorów jest wskazanie na: historię i źródła kolekcji Muzeum Kresów w Lubaczowie, podział kolekcji zgodnie z organizacją wewnętrzną Muzeum, priorytety w rozwoju kolekcji muzealnej w związku z planami dotyczącymi rozwoju całego Muzeum, a także na zasady nabywania nowych obiektów do kolekcji muzealnej.

II. HISTORIA KOLEKCJI

Lubaczowskie Muzeum powstaje pod koniec lat 50. XX w. Grupa działaczy społeczno-kulturalnych, związanych z Towarzystwem Wiedzy Powszechnej i Ligi Ochrony Przyrody, powołuje Muzeum do życia w 1958 r., jako Społeczne Muzeum Regionalne. Trzon kolekcji tworzą zbiory zgromadzone przez Włodzimierza Czerneckiego (1896–1972), absolwenta Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie, nauczyciela lubaczowskiego Liceum Ogólnokształcącego oraz jego dyrektora (1949–1956), a także kustosza Muzeum. To właśnie w Liceum zostaje udostępniona pierwsza ekspozycja.

Z okazji 750-lecia Lubaczowa Muzeum otrzymuje od władz miejskich parterowy budynek przy ul. Adama Mickiewicza z pawilonem byłych warsztatów Państwowej Zasadniczej Szkoły Metalowej. Dzięki staraniom Towarzystwa Miłośników Ziemi Lubaczowskiej, Muzeum w 1966 r. zostaje przekazane pod patronat lubaczowskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego i na podstawie uchwały Zarządu Oddziału z 18 stycznia 1967 r. zostało utworzone Muzeum Regionalne Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego. W tym samym roku, na wniosek Włodzimierza Czerneckiego, kierownikiem Muzeum zostaje historyk, nauczyciel w Liceum Ogólnokształcącym w Lubaczowie, badacz

dziejów Lubaczowa i ziemi lubaczowskiej Zygmunt Kubrak, który będzie prowadził Muzeum przez blisko cztery dziesięciolecia.

Od początków funkcjonowania Muzeum na ul. Mickiewicza tworzona jest ekspozycja stała, której profil ukształtował się ostatecznie w poł. lat 70. Składała się z czterech zasadniczych części: „Najstarsze ślady osadnictwa w powiecie lubaczowskim”, „Historia i kultura materialna”, „Kultura ludowa regionu” oraz „Żołnierz Polski na frontach II wojny światowej”. Dzięki zaangażowaniu PTTK, władz administracyjnych, różnych instytucji, zakładów pracy, harcerstwa i młodzieży szkolnej do Muzeum trafiają kolejne obiekty. Wśród najcenniejszych nabytków, które udało się pozyskać jest kompletny ikonostas z cerkwi pw. św. Mikołaja w Lubaczowie (1979 r.).

Starania o upaństwowienie placówki, rozpoczęte w 1977 r. jako wspólna inicjatywa Towarzystwa Miłośników Ziemi Lubaczowskiej, władz miejskich Lubaczowa, działaczy PTTK, a także pracowników Muzeum Narodowego Ziemi Przemyskiej w Przemyślu i Wydziału Kultury i Sztuki Urzędu Wojewódzkiego w Przemyślu, kilka lat później zostają zwieńczone sukcesem – 15 października 1981 r. Muzeum w Lubaczowie stało się instytucją państwową.

Zaowocowało to zwiększeniem środków na zakup nowych, cennych zbiorów, które przekazywane były także jako dary. Były to m.in. malarstwo portretowe: hetman Stefan Czarniecki, król Stanisław August Poniatowski i ikonowe, militaria, umundurowanie polskich żołnierzy z czasów II wojny światowej, skarb monet z Lublińca Starego, warsztat tkacki, bednarski, kołodziejski, garncarski i kuźnia, jaworowskie skrzynie wianne, faksymile drzeworytów płazowskich, huculiana, pamiątki związane z płk Stanisławem Dąbką, utensylia i szaty liturgiczne związane z łacińską archidiecezją lwowską, judaika, kolekcja sztuki cerkiewnej. Wśród darczyńców znalazły się zarówno osoby prywatne, jak też instytucje (Muzeum Zamoyskich w Kozłowie, Kuria Arcybiskupia w Lubaczowie, Urząd Celný w Przemyślu i inne).

W 1986 r. Muzeum przeniosło się do nowej siedziby, najstarszego murowanego budynku w Lubaczowie, pochodzącego z pocz. XIX w., należącego do miejscowego majątku dworskiego i położonego obok wzgórza zamkowego.

Z inicjatywy Stanisława Piotra Makary, kierującego Działem Artystycznym, Muzeum zorganizowało po raz pierwszy w 1993 r. Triennale Polskiego Rysunku Współczesnego. Konkurs, który z każdą kolejną edycją zyskiwał coraz większą popularność w całej Polsce, pozwolił rozwinąć zbiory sztuki współczesnej Muzeum, do których w latach 80. trafiły prace tak uznanych artystów jak Wacław Borowski, Jan Dobkowski, Adam Hoffmann, Aleksander Kobzdej, Alfred Lenica, Ryszard Otręba, Erna Rosenstein, Jonasz Stern, Zdzisław Beksiński, Antoni Uniechowski, Jan Marcin Szancer czy Jerzy Zaruba.

Podjęcie decyzji w poł. lat 90. o włączeniu do Muzeum Zespołu Zamkowo-Parkowego w Lubaczowie, z którym niegdyś dawny spichlerz dworski był integralnie połączony, przyniosło z czasem intensywny rozwój przestrzenny Muzeum. Objęcie opieką ponad pięciohektarowego obszaru, z reliktnymi wzgórzem zamkowym oraz parkiem podworskim, wymagało i nadal wymaga wielkiego wysiłku. W latach 1996–1998 oraz 2005–2008 Muzeum podjęło się remontu budynku dawnych stajni i wozowni dworskiej z przeznaczeniem na Galerię Oficyną, w której prowadzona jest działalność wystawiennicza i kulturalna. Pod koniec lat 90. zrodziła się także koncepcja Parku Historyczno-Etnograficznego „Przygródek – Wspólnota kultur”, którego celem, za pośrednictwem rodzimych form budownictwa drewnianego, było ukazanie wielokulturowości dawnej ziemi lubaczowskiej i dawnych Kresów Rzeczypospolitej. W tym celu na teren parku przeniesiono kilkanaście drewnianych obiektów, z których dotychczas rekonstrukcji poddano m.in. wozownię ze Starego Dzikowa (poł. XIX w.) i świetlicę z Opaki (lata 30. XX w.).

W związku ze zmianą ustroju państwa, 1 stycznia 1999 r., Muzeum zostało przekazane samorządowi powiatowemu, który od tej pory jest nieprzerwanie organizatorem Muzeum, przekazując środki na jego utrzymanie, realizację zadań statutowych oraz dalszy rozwój.

Po blisko ćwierćwieczu działalności pod nazwą Muzeum w Lubaczowie, jako ukoronowanie działalności na rzecz dziedzictwa kulturowego dawnych Kresów Rzeczypospolitej, podjęto decyzję o przyjęciu nowej nazwy – Muzeum Kresów w Lubaczowie. Ta zmiana, a także profil dotychczas zgromadzonej kolekcji, przyczyniły się do dalszego rozwoju placówki jako instytucji o charakterze zdecydowanie ponadregionalnym.

Po przejściu na emeryturę dra Zygmunta Kubraka, dyrektorem Muzeum został Stanisław Piotr Makara. Ten czas to nie tylko intensywny rozwój muzealnej kolekcji, ale też prężna działalność naukowo-badawcza i edukacyjna, wiele zrealizowanych inwestycji i rozwój przestrzenny instytucji (utworzenie dwóch zamiejscowych oddziałów).

W ramach prac przygotowawczych pod budowę „Przygródka” odsłonięto relikty umocnień drewniano-ziemnych i fundamenty budynków przyzamkowych, datowane na okres staropolski. Odnaleziono liczne naczynia ceramiczne i szklane, a także żelazne ostrogi, krzesiwo, groty bełtów kuszy oraz fragmenty bransoletek szklanych pochodzenia ruskiego. Odsłonięciu uległy także relikty wałów drewniano-ziemnych, w których natrafiono na krzyż relikwiarzowy (tzw. enkolpion), datowany na XII–XIII w. Po przebadaniu wałów metodą radiowęglową okazało się, że Lubaczów, jako gród średniowieczny, istniał już co najmniej pod koniec IX w.

Niezwykle ważną datą w historii Muzeum był rok 2010, w którym podjęto decyzję o przejęciu i roztoczeniu opieki nad jednym z najcenniejszych zabytków drewnianej architektury sakralnej w Polsce – Zespołem Cerkiewnym w Radrużu z najstarszą drewnianą cerkwią w Polsce pw. św. Paraskewy (k. XVI w.). Wysiłkiem Muzeum do Radruża powróciło cerkiewne wyposażenie, które podobnie jak bryła cerkwi, dzwonnica, a także całe cerkiewne otoczenie zostało poddane intensywnym pracom konserwatorskim, które trwają do dziś.

O wartości Zespołu Cerkiewnego świadczą wpisy na listę World Monuments Watch (2012 r.), listę światowego dziedzictwa UNESCO (2013 r.), listę Pomników Historii (2017 r.). W 2018 r., staraniem Muzeum, wyremontowano i rozbudowano dawny budynek sklepu i świetlicy wiejskiej, który dziś, jako część Zespołu Cerkiewnego, pozwala na prowadzenie działalności turystycznej, kulturalnej i wystawienniczej.

Doświadczenie w zakresie ochrony i konserwacji drewnianej architektury cerkiewnej wykorzystano w utworzeniu drugiego muzealnego oddziału – w Nowym Bruśnie, w którym, w 2013 r., przejęto popadającą w ruinę cerkiew pw. św. Paraskewy. Począwszy od 2014 r., przez cztery kolejne lata prowadzono intensywne prace konserwatorskie, które pozwoliły uratować ten cenny i niezwykle malowniczy zabytek i przywrócić mu szatę architektoniczną, utrwaloną na rysunku prof. Juliana Zachariewicza w 1892 r. W 2021 r. Muzeum przejęło dawny cmentarz parafialny położony nieopodal cerkwi, a dzięki współpracy z Gminą Horyniec-Zdrój, przeniosło drewnianą zagrodę z Wólki Horynieckiej. W najbliższej przyszłości planowany jest powrót wyposażenia cerkiewnego, odtworzenie zagrody wraz z adaptacją na zagrodę kamieniarską, prace konserwatorskie obejmujące rzeźbę nagrobną oraz udostępnienie dla zwiedzających całego kompleksu.

Od początku 2023 r. organizatorem Muzeum, obok Powiatu Lubaczowskiego, jest Województwo Podkarpackie. Decyzja ta była podyktowana wieloletnimi działaniami Muzeum na rzecz Kresów dawnej Rzeczypospolitej.

III. OPIS KOLEKCJI

Kolekcja muzealiów Muzeum Kresów w Lubaczowie gromadzona jest w następujących działach:

a) Dział Archeologiczno-Przyrodniczy

Trzon kolekcji archeologicznej Muzeum Kresów w Lubaczowie tworzą przypadkowe znaleziska zabytków pradziejowych i wczesnośredniowiecznych przekazane do placówki jako dary osób prywatnych. Wśród znalezisk luźnych, związanych z obecnością neandertalczyków, należy wymienić krzemienne narzędzie przypominające pięściak lub zgrzebło, datowane na okres między 115 a 70 tys. lat temu. Licznie reprezentowane są kamienne toporki i krzemienne siekiery wykonane przez przedstawicieli neolitycznej kultury ceramiki sznurowej. Na uwagę zasługuje odkryty przypadkowo w Młodowie przez Lesława Szpyta w 1996 r. zbiór naczyń oraz narzędzi krzemiennych i kamiennych. O przynależności kulturowej znaleziska świadczą przede wszystkim naczynia gliniane – klepsydrowate puchary o wypukłym dnie, bogato zdobione na całej powierzchni ornamentem rytym, nacinanym i nakłuwanym oraz wykonanym przy pomocy odcisków sznura. Formy te charakterystyczne są dla kultury środkowodnieprzańskiej.

Do zbiorów Działu Archeologiczno-Przyrodniczego trafiają również zabytki z badań wykopaliskowych prowadzonych na terenie powiatu lubaczowskiego. Kolekcję muzealną wzbogaciły m.in. materiały z badań cmentarzysk kultury ceramiki sznurowej w Brzezinkach (obecnie część Woli Wielkiej), Łukawicy i Lipiu, cmentarzyska z okresu wpływów rzymskich w Łukawicy, osady wczesnośredniowiecznej w Cieszanowie czy wielokulturowej osady z przełomu neolitu i epoki brązu w Wólce Krowickiej.

Kolekcję wzbogaciły także materiały z badań w Zespole Zamkowo-Parkowym przy Muzeum Kresów w Lubaczowie, na terenie którego we wczesnym średniowieczu znajdował się gród obronny. Wśród zabytków ruchomych, odkrytych podczas tych prac, przeważają fragmenty naczyń ceramicznych. Na uwagę zasługuje odkryty relikwiarz (enkolpion), kilkadziesiąt fragmentów bransolet szklanych (biżuterii typowej dla Rusi Kijowskiej w XII–XIII w.), pionek szachowy, kościane szydła, krzesiwa, kilka metalowych noży czy importowany, najprawdopodobniej z Rusi, przęślik z łupku owruckiego.

Kolekcja przyrodnicza w Muzeum składa się m.in. ze skamieniałości dawnych zwierząt morskich. Są to muszle amonitów czy też znajdowane w utworach miocenskich Roztocza muszle ślimaków. Warto wskazać także na fragmenty skamieniałego drewna datowane na kilkanaście milionów lat temu, a licznie znajdowane w północnej części naszego regionu.

Na przełomie lat 50. i 60. XX w. na szeroko zakrojoną skalę, w okolicach Lubaczowa, były prowadzone poszukiwania gazu. Do zbiorów muzealnych trafiły wtedy próbki skał pozyskane z głębokości ponad 1 km. Wśród najciekawszych rdzeni odwiertów znalazły się piaskowce z pokładów dewońskich (419–358 mln lat temu) oraz środkowojurajskich (175–161 mln lat temu).

Ciekawą grupę znalezisk stanowią szczątki plejstocenijskiej megafauny. Wśród nich kości, zęby trzonowe i ciosy mamutów. Te wielkie trąbowce pojawiły się około 200 tys. lat temu na Syberii, w wyniku ewolucji i adaptacji do chłodnego klimatu. Stamtąd rozprzestrzeniły się na terenie całej Europy. Żyły do końca ostatniego zlodowacenia.

W zbiorach przyrodniczych znajduje się również róg tura – wymarłego przodka niektórych gatunków bydła domowego. Od początku XV w. główna ostoja turów, Puszcza Jaktorowska na Mazowszu, została objęta ochroną na mocy traktatów książęcych. Mimo to, w 1627 r. padła ostatnia samica. Świadome próby czynnej ochrony tura jako gatunku zagrożonego, choć zakończone niepowodzeniem, były pierwszymi tego rodzaju działaniami w historii.

b) Dział Artystyczny

Zgromadzone w Dziale Artystycznym zabytki należą do bogatego, wielokulturowego dziedzictwa ziemi lubaczowskiej oraz Kresów dawnej Rzeczypospolitej. Obejmują takie dziedziny sztuki jak malarstwo, rzeźba, rzemiosło, tkanina czy rysunek.

Zasadniczy trzon zbioru stanowią obiekty sztuki sakralnej, pochodzące z terenów przedwojennej i powojennej rzymskokatolickiej Archidiecezji Lwowskiej (jej siedziba w 1946 r. została przeniesiona do Lubaczowa). Bardzo interesująca jest kolekcja tkanin liturgicznych obejmująca obiekty powstałe na przestrzeni kilkuset lat, od XVII do XX w. Kolekcja reprezentuje nie tylko przemiany zachodzące w stroju obrzędowym, ale i w historii samej tkaniny.

Sztukę cerkiewną reprezentują ikony i fragmenty ikonostasów z okolicznych cerkwi, opuszczonych przez wiernych z końcem II wojny światowej, w ramach przesiedleń na sowiecką Ukrainę oraz akcji „Wisła”, w tym ikona „Zwiastowanie” z Radruża (ok. 1648 r.). W zbiorach znajdują się również realizacje sakralne takich postaci jak Osyp Kuryłas (1870–1951) czy Hryhorij Kuznewycz (1871–1948), który jest uznawany za jednego z najwybitniejszych artystów ziemi lubaczowskiej. Ciekawą kolekcję tworzą ikony domowe, w tym kilka egzemplarzy ikon skrzynkowych, związanych przede wszystkim z rosyjskimi wytwórniami.

Wśród zbiorów należy wyróżnić także kolekcję starodruków oraz wydawnictw związanych z kulturą żydowską i ukraińską. Licznie reprezentowane są zabytkowe druki liturgiczne, zarówno obrządku rzymsko- jak i grekokatolickiego.

Cennym zespołem jest kolekcja judaików, które są licznie reprezentowane przez wyroby srebrne, mosiężne i miedziane, służące głównie obrzędowości domowej. Wśród nich filigranowa lampa chanukowa z 1786 r. wykonana w pracowni Franza Geорга Kutsendorffa w Petersburgu oraz naczynie na etrog z moskiewskiej wytwórni Sazikowów.

Poza zbiorami sztuki sakralnej, w Muzeum znajduje się znaczna liczba zabytków związanych ze środowiskiem arystokracji i mieszczaństwa dawnych Kresów Rzeczypospolitej. Bogaty zbiór portretu szlacheckiego, w którym wyróżnia się przedstawienie hetmana wielkiego koronnego Józefa Potockiego (1673–1751) z poł. XVIII w. oraz podskarbiego wielkiego koronnego Marka Matczyńskiego (1631–1697) z kon. XVII w., uzupełniony jest o przedmioty użytku codziennego, poczynawszy od mebli, a skończywszy na zastawie stołowej.

Muzealne zbiory zamyka kolekcja XIX-wiecznej grafiki. Znalazło w niej miejsce kilka widoków ziemi lubaczowskiej, wiele scen rodzajowych, a najcenniejszymi obiektami jest 14 plansz z teki litografii Wilhelma Wachtela (1875–1942).

Chlubą Muzeum Kresów jest kolekcja polskiego rysunku współczesnego, należąca do jednej z największych i najciekawszych w Polsce. Jej początki sięgają lat 60. XX w. W zbiorach Muzeum znajdują się prace takich artystów jak m.in. Tadeusz Kulisiewicz (1899–1988), Kazimierz Mikulski (1918–1998), Alfred Lenica (1899–1977), Erna Rosenstein (1913–2014), Aleksander Kobzdej (1920–1972) czy Zdzisław Beksiński (1929–2005). Zbiory rysunku współczesnego są sukcesywnie powiększane dzięki organizowanemu cyklicznie od 1993 r. ogólnopolskiemu konkursowi Triennale Polskiego Rysunku Współczesnego.

Kolekcję malarstwa wzbogacają prace artystów działających i pochodzących z terenów ziemi lubaczowskiej, takich jak m.in.: Janusz Burek (1942–2009), Józef Dobrowolski (ur. 1949 r.), Marek Dryniak (ur. 1974 r.), Marian Kopf (1926–2019), Krzysztof Krzych (1956–2013), Jerzy Plucha (ur. 1951 r.) czy Janusz Szpyt (ur. 1960 r.). Wśród obiektów rzeźbiarskich znajdziemy także dzieła lokalnych artystów, wśród nich prace Grzegorza Wajsa i Józefa Zatheya.

c) Dział Etnografii i Budownictwa Drewnianego

Działalność Działu Etnografii i Budownictwa Drewnianego Muzeum Kresów w Lubaczowie obejmuje zasadniczo obszar ujęty granicami powiatu lubaczowskiego. Teren ten pod względem etnograficznym należy do tzw. Pogranicza Nadsańskiego. Dawna kultura ludowa na obszarze regionu lubaczowskiego charakteryzowała się występowaniem cech mieszanych, właściwych dla zamieszkującej tu ludności polskiej i ukraińskiej. Mieszane elementy kulturowe, pomimo zniszczeń wojennych i przesiedleń ludności, w wielu aspektach są nadal czytelne w krajobrazie okolic Lubaczowa. Dział Etnografii i Budownictwa Drewnianego zajmuje się badaniem właśnie tych specyficznych oznak kulturowych w zakresie całokształtu kultury materialnej i duchowej, a także dokumentowaniem zachodzących w tym zakresie przemian. Zgodnie z profilem Muzeum zainteresowania badawcze w zakresie kultury ludowej w coraz większym stopniu zwracają się również w kierunku Kresów południowo-wschodnich dawnej Rzeczypospolitej.

Zainteresowania badawcze skupiają się na problematyce drewnianej architektury sakralnej, budownictwa wiejskiego i małomiasteczkowego, plastyki ludowej i amatorskiej, krzyży i kapliczek przydrożnych, dzieł rzemiosł, obrzędowości dorocznej i rodzinnej.

Gromadzenie muzealiów odpowiada szeroko zarysowanej strukturze aktywności działu. Kolekcjonerstwo etnograficzne obejmuje więc przedmioty związane z codziennym życiem i zajęciami ludności wiejskiej i małomiasteczkowej, przede wszystkim z zakresu rolnictwa, przetwórstwa płodów rolnych i przechowywania pokarmów.

Ważnym zadaniem jest dokumentowanie ginących rzemiosł, które na tym terenie mają wielowiekowe tradycje. Należą do nich narzędzia i wyroby kowalskie, garncarskie (w tym kolekcja naczyń z potylickiego ośrodka garncarskiego), bednarskie, tkackie, ciesielskie, gontarskie, stolarskie i snycerskie.

Szczególnym polem działalności kolekcjonerskiej działu etnograficznego Muzeum Kresów w Lubaczowie jest sztuka ludowa. Zbiory w tym zakresie obejmują rzeźbę bruśnieńskiego ośrodka kamieniarskiego, drzeworytu płazowskiego, kowalstwo artystyczne, rzeźbę i malarstwo ludowe, twórczość amatorską. Ważne miejsce w kolekcji zajmuje także plastyka obrzędowa (pisankarstwo, maski grupy „Herodów”), hafciarstwo, stroje ludowe oraz elementy wystroju izby chłopskiej (w tym kolekcja skrzyń wiannyh z ośrodka jaworowskiego). Rozwijają się również zbiory sztuki kresowej (kolekcja kilimów i huculianów).

Łącznie liczba eksponatów wynosi przeszło 4000 obiektów, z których nieco ponad 500 udostępionych jest na stałych wystawach Muzeum.

Ważnym polem aktywności działu jest również architektura i budownictwo drewniane, które do połowy XX w. dominowało w krajobrazie kulturowym okolic Lubaczowa, a w ostatnich latach w szybkim tempie ulega zanikowi. Działania w kierunku ochrony budownictwa drewnianego zmierzają do utworzenia ekspozycji skansenowskiej na terenie Zespołu Zamkowo-Parkowego przy Muzeum Kresów w Lubaczowie. Projekt pod nazwą Park Historyczno-Etnograficzny „Przygródek” zakłada odtworzenie uliczki małomiasteczkowej i folwarku plebańskiego. Łącznie planuje się przenieść i odtworzyć ok. 20 oryginalnych zabytków budownictwa i architektury drewnianej z XIX i 1 poł. XX w. Wśród nich znajdują się budynki mieszkalne i gospodarcze oraz użyteczności publicznej. Będą one w większości służyć funkcjom muzealnym, magazynowym i obsłudze ruchu turystycznego. Na bazie odtwarzanej zabudowy drewnianej zostanie zaprezentowana kultura zamieszkującej niegdyś region lubaczowski społeczności kresowej.

Inwestycja realizowana jest od 2005 r., kiedy to pozyskano pierwszy obiekt drewniany – dom z ul. Rejtana w Lubaczowie z 1924 r. W kolejnych latach pozyskano kolejne obiekty kubaturowe i małej architektury (łącznie 16). Pierwszy budynek przyszłej ekspozycji na wolnym powietrzu – drewnianą wozownię plebańską ze Starego Dzikowa (poł. XIX w.),

postawiono w 2013 r. W 2022 r. zostały zakończone prace przy montażu drewnianego sklepu i świetlicy z Opaki (ok. 1930 r.), który wyznaczy ciąg rekonstruowanej uliczki małomiasteczkowej.

W 2010 i 2013 r., tj. od czasu przejęcia przez Muzeum opieki nad dwoma Zespołami Cerkiewnymi w Radrużu i Nowym Bruśnie, dział włącza się do działań w zakresie rewitalizacji wspomnianych zabytków cerkiewnej architektury drewnianej. Prace o charakterze badawczym dotyczą odtworzenia wystroju świątyń, towarzyszących im budynków, w tym znajdujących się w ich pobliżu zabytkowych nagrobków z bruśnieńskiego ośrodka kamieniarskiego.

Działania na rzecz zachowania i popularyzacji dziedzictwa bruśnieńskiego ośrodka kamieniarskiego podjęte zostaną również w obrębie Zespołu Cerkiewnego w Nowym Bruśnie. Planuje się tu zrekonstruować przeniesione w 2021 r. z niedalekiej Wólki Horynieckiej zabytkowe budynki drewniane – dom i stodołę. Na ich bazie odtworzona zostanie zagroda kamieniarza bruśnieńskiego z przełomu XIX i XX w.

d) Dział Historyczny

Dział Historyczny Muzeum Kresów w Lubaczowie gromadzi i kataloguje zbiory historyczne dotyczące historii Lubaczowa, powiatu lubaczowskiego, Archidiecezji Lwowskiej obrządku łacińskiego oraz Kresów dawnej Rzeczypospolitej. Pracownicy działu organizują także wystawy czasowe o charakterze historycznym, prowadzą pracę naukowo-badawczą, uczestniczą w działalności edukacyjnej i obsłudze zwiedzających Muzeum oraz podejmują inicjatywy mające na celu ratowanie dóbr kultury materialnej.

Zbiory działu liczą obecnie ponad 3600 pozycji inwentarzowych i nieprzerwanie są wzbogacane drogą darów i zakupów. Są to przede wszystkim dokumenty i fotografie, a także militaria, numizmaty, druki ulotne, biżuteria, sztandary, mundury różnych formacji wojskowych czy pamiątki związane z ważnymi postaciami w historii miasta czy całego regionu.

Najstarszymi obiektami w dziale historycznym są numizmaty – monety rzymskie i bizantyjskie oraz pochodzące z okresu od XVI do XX w. Jednym z ciekawszych znalezisk jest skarb z Lublińca Starego zawierający 35 monet z pierwszej połowy XVII w.: trojaki, szóstaki, orty gdańskie i koronne, a także monety obce: talary i dukaty, w tym złoty dukat niderlandzki z 1611 r. Znaczną część zbiorów działu stanowią militaria pochodzące z okresu od XIV do 2. poł. XX w., m.in.: broń sieczna i obuchowa, broń palna krótka i długa, broń artyleryjska, sprzęt wojskowy oraz umundurowanie żołnierzy. Na uwagę zasługuje także przywilej króla Zygmunta III Wazy (z zachowaną pieczęcią królewską) dla miasta Płazowa z 1619 r.

Część z eksponatów zgromadzonych w kolekcji historycznej odnajdziemy na wystawie stałej „Dzieje miasta i regionu”. Są to m.in. muzealia związane ze starostwem lubaczowskim, okresem I Rzeczypospolitej oraz zaborami, dążeniami Polaków do odzyskania niepodległości, walkami polsko-ukraińskimi w 1918 r., w tym walkami o Lubaczów, 39. Pułkiem Piechoty Strzelców Lwowskich, okresem II wojny światowej (walkami wrześniowymi, okresem okupacji sowieckiej i niemieckiej), osobą płk Stanisława Dąbka oraz gen. Józefa Kustronia, Armią Krajową i ruchem oporu podczas II wojny światowej, walkami polsko-ukraińskimi w latach 1943–1947, Polską Rzeczpospolitą Ludową, czasami „Solidarności” czy wreszcie wizytą Jana Pawła II w Lubaczowie w 1991 r.

IV. PRIORYTETY ROZBUDOWY KOLEKCJI

Priorytety rozwoju kolekcji muzealnej wiążą się z:

a) definiowaniem „Kresów” dawnej Rzeczypospolitej, które Muzeum posiada w nazwie – celem placówki jest ukazanie kresowości poprzez obiekty pochodzące z całego obszaru dawnych ziem wschodnich Rzeczypospolitej, znajdujących się obecnie poza granicami Polski, jednak z naciskiem na lokalność – ziemię lubaczowską, pogranicze polsko-ukraińskie, obszar dawnego województwa lwowskiego, a także jednostek organizacyjnych Kościoła katolickiego obrządku rzymskiego (archidiecezja lwowska, która w Lubaczowie miała swoją siedzibę po II wojnie światowej) i greckiego (eparchia przemyska), a także społeczności żydowskiej i niemieckiej; w założeniach Muzeum ziemia lubaczowska, pod względem kulturowym, również była częścią dawnych Kresów Rzeczypospolitej;

b) rozwojem przestrzennym Muzeum, obejmującym nie tylko wystawy stałe w siedzibie głównej, ale także Zespół Zamkowo-Parkowy (prezentacja kolekcji etnograficznej w przestrzeni „Przygródka”), Zespół Cerkiewny w Radrużu (prezentacja wyposażenia sakralnego in situ w cerkwi św. Paraskewy), Zespołem Cerkiewnym w Nowym Bruśnie (plany związane z prezentacją wyposażenia sakralnego in situ w cerkwi św. Paraskewy, a także ekspozycja skansenowska zagrody kamieniarskiej);

c) przygotowaniem do budowy nowej wystawy stałej w siedzibie głównej Muzeum, której zasadniczą częścią będzie sztuka sakralna Kresów dawnej Rzeczypospolitej (punktem wyjścia obecna wystawa „Dziedzictwo Kresów”, a także do wystawy stałej w budynku muzealnym w Zespole Cerkiewnym w Radrużu, na której w kontekście Radruża, światowego dziedzictwa UNESCO i Pomnika Historii, prezentowana będzie historia wsi, pogranicza polsko-ukraińskiego (ruskiego) i drewnianej architektury sakralnej na ziemi lubaczowskiej;

d) rozwojem kolekcji sztuki współczesnej i docelowo wyeksponowanie jej na stałej ekspozycji.

Zgodnie z powyższymi priorytetami planowane jest rozwijanie kolekcji o następujące obiekty:

a) zbiory sztuki i rzemiosła artystycznego w tym zwłaszcza malarstwo, rzeźba, tkanina, rysunek, grafika, meblarstwo, złotnictwo, ceramika;

b) zbiory historyczne, dokumentujące historię regionu oraz Kresów dawnej Rzeczypospolitej, w tym zwłaszcza dokumenty i archiwalia, druki ulotne, fotografie, pocztówki, militaria, mundury, numizmatyki, sfragistyki, mapy, zabytki pożarnictwa;

c) zbiory etnograficzne, obejmujące kulturę ludową, tradycyjną i amatorską, w tym zwłaszcza malarstwo, rzeźba, strój ludowy, rzemiosło ludowe, narzędzia rolnicze, drzeworyt płazowski, kamieniarstwo bruśnieńskie, skrzynie jaworowsko-lubaczowskie, ceramika potylicka, kilimkarstwo, plastyka obrzędowa;

d) zbiory drewnianego budownictwa świeckiego;

e) zabytki archeologiczne i przyrodnicze, w tym zwłaszcza zabytki ruchome pozyskane w wyniku badań archeologicznych;

f) zbiory związane z historią, kulturą i sztuką archidiecezji lwowskiej obrządku łacińskiego z siedzibą we Lwowie i Lubaczowie, a także z eparchią przemyską (obrzędek grecki) oraz judaika;

g) starodruki;

h) sztuka współczesna, w tym przede wszystkim rysunek, rozwijany m.in. w oparciu o konkurs Triennale Polskiego Rysunku Współczesnego.

V. ZASADY NABYWANIA OBIEKTÓW

a) Podstawy prawne i etyczne

W swojej działalności, a co za tym idzie w zakresie pozyskiwania obiektów do zbiorów Muzeum Kresów w Lubaczowie opiera się na przepisach prawa powszechnie obowiązującego. Do najważniejszych aktów normatywnych, których przepisy mają zastosowanie przy procedurach nabywania nowych obiektów do kolekcji, zalicza się w szczególności:

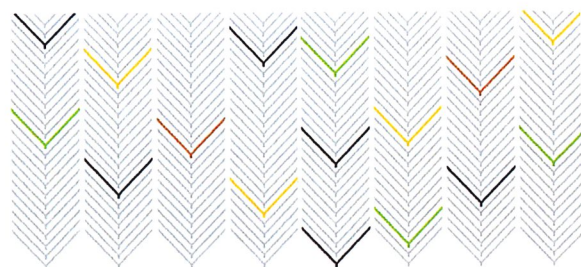
- Ustawę z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. 1997 nr 5 poz. 24 z późn. zm.);
- Ustawę z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. 2003 nr 162 poz. 1568 z późn. zm.);
- Ustawę z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz. U. 1964 nr 16 poz. 93 z późn. zm.);
- Ustawę z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz. U. 1994 nr 121 poz. 591 z późn. zm.);
- Ustawę z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz. U. 1994 nr 24 poz. 83 z późn. zm.);
- Ustawę z dnia 20 lutego 2015 r. o rzeczach znalezionych (Dz. U. 2015 poz. 397 z późn. zm.);
- Ustawę z dnia 10 maja 2018 r. o ochronie danych osobowych (Dz. U. 2018 poz. 1000 z późn. zm.);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 30 sierpnia 2004 r. w sprawie zakresu, form i sposobu ewidencjonowania zabytków w muzeach (Dz. U. 2004 nr 202 poz. 2073);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 września 2014 r. w sprawie zabezpieczenia zbiorów muzeów przed utratą, kradzieżą i innym niebezpieczeństwem grożącym ich zniszczeniem lub utratą (Dz. U. 2014 poz. 1240)
- Statut Muzeum Kresów w Lubaczowie, stanowiący załącznik do uchwały nr XXI/182/2020 Rady Powiatu Lubaczowskiego z dnia 14 maja 2020 r. w sprawie nadania Statutu Muzeum Kresów w Lubaczowie.

Muzeum kładzie duży nacisk na kwestie etyczne związane z procesem pozyskiwania zabytków do swojej kolekcji, kierując się przede wszystkim postanowieniami Kodeksu Etycznego Międzynarodowej Rady Muzeów (ICOM) oraz zasadami dotyczącymi weryfikacji legalnego pochodzenia przyjmowanych obiektów, transparentności działań w tym zakresie oraz unikania konfliktu interesów. Ponadto Muzeum bierze pod uwagę polityki gromadzenia zbiorów oraz procedury innych muzeów o podobnym profilu zbiorów i w razie potrzeby konsultuje z nimi ofertę nabycia obiektu bądź kieruje oferenta do danej instytucji.

b) Formy i procedury nabywania obiektów do zbiorów

Muzeum Kresów w Lubaczowie pozyskuje obiekty do zbiorów zarówno od osób prywatnych, jak i od instytucji poprzez darowizny, oferty sprzedaży oraz przekazy. W celu pozyskiwania obiektów do zbiorów muzealnych prowadzone są również kwerendy w antykwariatach oraz na portalach internetowych.

Najważniejszym aspektem związanym z poszerzaniem kolekcji do Muzeum Kresów w Lubaczowie jest ustalenie statusu prawnego oferowanego obiektu, zarówno w przypadku darowizny jak i oferty sprzedaży, co dotyczy też ustalenia praw autorskich (jeżeli takie występują), dlatego też pierwszym krokiem w pozyskiwaniu obiektów jest uzyskanie oświadczenia oferenta o ustalonym i bezpiecznym statusie prawnym oferowanego obiektu. Brak oświadczenia skutkuje odrzuceniem oferty zarówno w przypadku darowizny, jak i oferty sprzedaży. Odrzucenie oferty następuje również w przypadku pojawienia się jakichkolwiek

wątpliwości co do legalnego pochodzenia obiektu. Dodatkową procedurą jest sprawdzenie, czy obiekt nie figuruje w takich bazach danych jak np.: Krajowy wykaz zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem, Katalog strat wojennych, Baza obiektów skradzionych Interpolu. Muzeum Kresów w Lubaczowie nie przyjmuje do zbiorów obiektów o niejasnej proveniencji. Jeśli zachodzi podejrzenie, że oferowany obiekt może pochodzić z kradzieży lub innego przestępstwa, Muzeum zobowiązane jest do powiadomienia o tym fakcie odpowiednich służb. W przypadku posiadania zbiorów o niejasnej proveniencji Muzeum jest zobowiązane do podjęcia działań mających na celu wyjaśnienie ich pochodzenia oraz zapewnienie zgodności z normami prawnymi i etycznymi. Podstawowym krokiem jest przeprowadzenie szczegółowych badań proveniencyjnych, obejmujących analizę dokumentacji, archiwów oraz historii własności obiektu. Szczególne znaczenie ma to w odniesieniu do dóbr mogących pochodzić z konfliktów zbrojnych, jak m.in. II wojna światowa.

W sytuacji przyjęcia obiektu do Muzeum na czas określony, potrzebny do weryfikacji obiektu, fakt ten potwierdza się właściwym protokołem przyjęcia dobra kultury.

Propozycje darowizn, przekazów i oferty sprzedaży rozpatrywane są na posiedzeniach Komisji pozyskiwania i wyceny muzealiów, której skład, zasady i tryb pracy regulują odrębne zarządzenia Dyrektora Muzeum.

W przypadku oferowania obiektu drogą darowizny, po rozpoznaniu oferty i opiniowaniu Komisji pozyskiwania i wyceny muzealiów, Dyrektor Muzeum Kresów w Lubaczowie, w oparciu o opinię Komisji decyduje o przyjęciu lub nie do zbiorów muzealnych proponowanego obiektu. Jeśli decyzja jest pozytywna, Dział Inwentaryzacji Zbiorów przygotowuje stosowną umowę darowizny (w której zawarte jest oświadczenie, że obiekt jest własnością ofiarodawcy) oraz protokół zdawczo-odbiorczy.

W przypadku oferty sprzedaży obiektów do zbiorów przez osoby prywatne lub instytucje, wymagane jest złożenie oferty sprzedaży przez oferenta skierowanej do Dyrektora Muzeum. Oferta sprzedaży musi zawierać dane osoby sprzedającej (instytucji), opis obiektu (zbioru obiektów), proponowaną cenę, historię obiektu i oświadczenie, że obiekt jest własnością oferenta od określonego czasu lub został nabyty drogą legalną w drodze zakupu, spadku itp. Oferta powinna zawierać również dokumentację fotograficzną oferowanego do zakupu obiektu, a w szczególnych przypadkach ekspertyzy specjalistów z zakresu historii sztuki, historii, etnografii itp., w zależności od rodzaju obiektu. Jeżeli obiekt wymaga szczególnej uwagi przyjmuje się go czasowo do Muzeum na podstawie odpowiedniego protokołu w celu przeprowadzenia badań proveniencyjnych, ekspertyzy naukowej, sporządzenia opinii konserwatorskiej czy zlecenia ekspertyz odpowiednim specjalistom spoza Muzeum. Po opiniowaniu Komisji pozyskiwania i wyceny muzealiów, osobą decydującą o zakupie oferowanego obiektu jest Dyrektor Muzeum Kresów w Lubaczowie. Jeśli decyzja jest pozytywna, Dział Inwentaryzacji Zbiorów przygotowuje umowę sprzedaży wraz z protokołem zdawczo-odbiorczym i przekazuje do realizacji do Działu Administracyjno-Finansowego.

W przypadku nabycia obiektów do zbiorów w drodze przekazu po rozpoznaniu oferty i opiniowaniu Komisji pozyskiwania i wyceny muzealiów, Dyrektor Muzeum Kresów w Lubaczowie, w oparciu o opinię Komisji decyduje o przyjęciu lub nie do zbiorów muzealnych proponowanego obiektu.

Przygotowując opinię na temat akceptacji bądź odrzucenia oferty darowizny, zakupu lub przekazu obiektu, Komisja bierze pod uwagę szereg kryteriów, poczynając od wspomnianych wyżej kwestii dotyczących legalnego pochodzenia obiektu, poprzez ustalenie jego wartości artystycznej, historycznej, naukowej, kulturowej i społecznej i wreszcie opisanych w niniejszym dokumencie priorytetów w rozbudowie kolekcji. Istotne jest tu kryterium zgodności obiektu z profilem Muzeum, jego unikatowości i autentyczności. Oferowany obiekt jest weryfikowany również pod kątem przydatności na wystawach stałych oraz czasowych,

a także wykorzystania w innych działaniach upowszechniających i edukacyjnych, co jest jednym z głównych celów pozyskiwania nowych obiektów do zbiorów Muzeum Kresów w Lubaczowie. Ostatnim, choć nie mniej ważnym kryterium jest ustalenie stanu zachowania obiektu, określenie kosztów ewentualnej konserwacji i magazynowania w stosunku do jego szacowanej wartości, co pozwala unikać przyjmowania obiektów zagrożonych zniszczeniem w przypadku braku środków na ich konserwację.

Jeśli decyzja Komisji w sprawie akceptacji oferty nabycia obiektu jest pozytywna, wtedy opiniuje ona wartość przedmiotów oferowanych w formie darowizny, zakupu lub przekazu, zgodnie z aktualnymi cenami na rynku antykwarecznym, wycenia również obiekty w ramach własnych prac pozyskania i sporządza protokoły wyceny muzealiów. W szczególnych przypadkach może zdecydować o zasięgnięciu opinii ekspertów zewnętrznych. Ponadto Komisja dokonuje kwalifikacji obiektu do odpowiedniego Działu Muzeum gromadzącego zbiory oraz rekomendacji późniejszego wpisania go do inwentarza bądź rejestru pomocniczego.

c) Formy zbywania obiektów

W zakresie dotyczącym zbywania zbiorów przez Muzeum Kresów w Lubaczowie stosuje się odpowiednie przepisy zawarte w ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach. Zgodnie z art. 23 tejże ustawy Muzeum może dokonywać zamiany, sprzedaży lub darowizny muzealiów, po uzyskaniu pozwolenia ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Pozwolenie na zamianę, sprzedaż lub darowiznę muzealiów może być udzielone tylko w uzasadnionych przypadkach. Środki uzyskane ze sprzedaży muzealiów mogą być przeznaczone wyłącznie na uzupełnienie zbiorów Muzeum.

Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, po zasięgnięciu opinii Rady do Spraw Muzeów, może wydać pozwolenie na zamianę, sprzedaż lub darowiznę muzealiów, na wniosek Dyrektora Muzeum zaopiniowany przez Radę Muzeum.

VI. AKTUALIZACJA POLITYKI GROMADZENIA ZBIORÓW

Polityka gromadzenia zbiorów Muzeum Kresów w Lubaczowie podlega konsultacji Komisji pozyskiwania i wyceny muzealiów i jest wdrażana poprzez zarządzenie Dyrektora Muzeum. Polityka podlega okresowej weryfikacji, z możliwością wprowadzenia zmian, w oparciu o rozwój kolekcji, w zgodzie ze statutem Muzeum Kresów w Lubaczowie, co najmniej raz na trzy lata, zatem nie później jak w styczniu 2029 r.